

***Пилипенко Дмитро Олексійович,**
науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат
юридичних наук*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ У НАЦІОНАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Чинна законодавча регламентація кримінального процесуального регулювання процедури примирення у кримінальних провадженнях має певні правові «особливості», які у свою чергу дещо негативно впливають на реалізацію засади диспозитивності у вказаній процесуальній процедурі. Так у п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК зазначено, що суд відмовляє в затвердженні угоди про примирення, якщо умови угоди не відповідають інтересам суспільства. При цьому законодавець, використавши таку оцінювальну категорію як «відповідність інтересам суспільства» для визначення сутності процедури медіації, не надає жодних

роз'яснень з приводу визначення змісту цих інтересів та не окреслює можливий їх перелік.

Слід зазначити, що використання в кримінальному процесі подібних категорій може мати негативні наслідки, адже суд на власний розсуд може фактично будь-яку обставину процедури примирення оцінити як таку, яка не відповідає інтересам суспільства, що як наслідок вестиме до відмови у затвердженні угоди про примирення. Таке повноваження надаватиме судді цілком законну та при цьому практично необмежену можливість впливу на результати процедури медіації у вітчизняному кримінальному судочинстві. Ця обставина, може призводити до такого негативного явища у кримінальному процесі, як зловживання з боку суддів. При цьому, прийняття суддею необґрунтованого рішення щодо відмови в затвердженні угоди про примирення згідно із ч. 8 ст. 474 КПК України позбавлятиме сторони можливості повторного звернення з цього приводу до суду.

У контексті розгляду цього питання, слід нагадати, що аналогічні за змістом норми оцінювання містились в змісті КПК від 1960 р., які у свою чергу неодноразово піддавались критиці з боку науковців. Так відповідно до ч. 3 ст. 27 КПК від 1960 р., якщо справа про будь-який із зазначених в ч. 1 цієї статті (справи приватного обвинувачення) злочинів мала особливе громадське значення, то прокурор порушував справу і за відсутності скарги потерпілого. Справа, порушена прокурором, направлялась для провадження дізнання чи досудового слідства, а після закінчення розслідування розглядалась судом в загальному порядку. Така кримінальна справа, в разі примирення потерпілого з обвинуваченим, підсудним закриттю не підлягала. Змістом цієї норми законодавець окреслював ситуацію, за якої будь-яке злочинне діяння навіть те, яке за своєю сутністю належало до категорії справ приватного обвинувачення набувало статусу справи публічного обвинувачення.

Досудове слідство та судовий розгляд цих кримінальних справ відбувався на загальних підставах. Однак при цьому законодавець диференційовано підходив до визначення сутності кримінальних справ публічного обвинувачення та тих, які були порушені у порядку ч. 3 ст. 27 КПК. Цю диференціацію можна дослідити, проаналізувавши зміст ч. 2 ст. 8 КПК. Відповідно до цієї норми за наявності підстав, зазначених в ст. 46 КК України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні постановляв рішення про закриття справи. Змістом ст. 8 КПК закріплював положення, що до будь-якої кримінальної справи, за якою провадилось досудове слідство, може бути застосована процедура примирення. Однак це суперечило положенню вищезазначеної ч. 3 ст. 27 КПК, де використання процедури примирення було неможливим. Отже, з одного боку законодавець дозволяв реалізацію медіації у будь-якій кримінальній справі публічного обвинувачення, яка відповідала вимогам ст. 46 КК, а з іншого - заперечував її використання в окремій категорії кримінальних справ публічного обвинувачення, порушених відповідно до ч. 3 ст. 27 КПК.

Такий не рівнозначний підхід законодавця, був не зовсім обґрунтованим. Створивши процесуальні умови, за яких будь-який злочин, що належить до категорії приватного обвинувачення, набував статусу справи публічного обвинувачення, законодавець не лише позбавляв потерпілого можливості самостійної реалізації функції обвинувачення, а взагалі виключав будь-який вплив

останнього на результат провадження у справі. Отже, кримінальні справи порушені прокурором відповідно до ч. 3 ст. 27 КПК набували змісту справ із «гіпертрофованим» публічним обвинуваченням. При цьому є не зовсім зрозумілою послідовність законодавця, який допускав подібне у справах, які за своєю сутністю належали до справ приватного обвинувачення. Така позиція вітчизняного законодавця була обумовлена безкомпромісною турботою за українську громадськість, адже саме порушення прокурором кримінальних справ у порядку ч. 3 ст. 27 КПК відбувалось лише внаслідок їх «особливого громадського значення». При цьому, як і у випадку із вищенаведеним положенням чинного КПК України, розтлумачити сутність цього визначення не можливо, оскільки закон не містив будь-яких роз'яснень з цього приводу. Вбачається, домінування принципу публічності під час провадження у справах приватного обвинувачення, спираючись на особливе громадське значення останніх, не зовсім збігалось із сутністю цих справ.

У контексті цього питання слід погодитись із позицією В. Т. Нора, який зазначав, що «навіть чи є достатньо обґрунтовані підстави обмежувати дію принципу диспозитивності в цій категорії кримінальних справ. Таке обмеження ґрунтується не на волевиявленні потерпілого, що є визначальним, а на аморфному, чітко не визначеному, оцінювальному положенні «Особливе суспільне значення вчиненого злочину» [152]. Таким чином, використання судом оцінювальної категорії «відповідність інтересам суспільства» у якості підстави подальшого визначення процесуальної долі угоди про примирення у кримінальних провадженнях приватної форми обвинувачення не зовсім співпадає із сутністю цих проваджень.

Список використаних джерел:

1. Нор В. Т. Публічність і диспозитивність у кримінальному процесі України : суть, пріоритети, взаємодія, сфера дії [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=319>.